

ЧЕРКАСОВА

Тетяна Ігорівна
t.cherkasova.od@gmail.com

к.е.н., професор, заступник
завідувача кафедри з науково-
педагогічної та методичної
роботи, Інститут бізнесу,
економіки та інформаційних
технологій, Одеський
національний політехнічний
університет

УДК 338.012

БОГАЧЕНКО

Яна Володимирівна
yanabogachenko95@gmail.com

магістр, Одеський національний
політехнічний університет

**ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА
ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА****FORMATION AND EVALUATION OF
INNOVATIVE POTENTIAL OF THE
ENTERPRISE**

Стаття присвячена питанню формуванню та оцінки інноваційного потенціалу підприємства. Вона дозволяє теоретично обґрунтувати сутність і зміст структурних компонентів інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта з позицій їх взаємозв'язків і взаємодії під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Статья посвящена вопросу формированию и оценки инновационного потенциала предприятия. Она позволяет теоретически обосновать сущность и содержание структурных компонентов инновационного потенциала хозяйствующего субъекта с позиций их взаимосвязей и взаимодействия под влиянием факторов внешней и внутренней среды.

The article is devoted to the question of formation and evaluation of the innovative potential of the enterprise. It allows to theoretically substantiate the essence and content of the structural components of the innovative potential of the economic entity from the standpoint of their interactions and interaction under the influence of factors of the external and internal environment.

Ключові слова: інновації, потенціал, інноваційна активність, конкурентоспроможність, модернізація

Ключевые слова: инновации, потенциал, инновационная активность, конкурентоспособность, модернизация

Keywords: innovation, potential, activity, competitiveness, modernization

ВСТУП

У сучасних умовах формування економіки, заснованої на знаннях, все більш актуальними є завдання, пов'язані з розробкою нових підходів до вирішення проблем інноваційного розвитку господарюючих систем на основі адекватних методів інтегральної оцінки.

Питанням дослідження сутності поняття «інноваційний потенціал» в умовах функціонування реального сектора економіки присвячені численні роботи вітчизняних і зарубіжних авторів: Й. Шумперт, П. Друкера, Д. Фрімена, Б.Твісса, Ф.Лнсена, Дж. Бернал, А. Кляйкнехта, і ін.

Проблеми оцінки інноваційного потенціалу розглянуті в працях Н.А. Батуриної, Д.А. Білоусова, А.А. Докукін, І.А. Тронина, та ін.

Разом з тим аналіз наукових джерел, присвячених питанням оцінки і управління інноваційним потенціалом показує, що є нестача теоретико-методичних

положень, пов'язаних з розробкою моделей і методів інтегральної оцінки.

МЕТА РОБОТИ

Ця стаття дозволяє теоретично обґрунтувати сутність і зміст структурних компонентів інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта з позицій їх взаємозв'язків і взаємодії під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. У зв'язку з цим доцільно запропонувати методичний підхід до інтегральної оцінки рівня інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта з урахуванням функціональної залежності виділених структурних компонентів інноваційного потенціалу.

Також потребує свого вирішення проблема формування інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта на основі системи збалансованих показників з метою формування єдиної інформаційної бази в системі стратегічного планування господарюючого суб'єкта.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси мережі Інтернет, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти аудиту.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог Міжнародних стандартів аудиту та законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз праць сучасних вчених показує, що інноваційний потенціал на сьогоднішній день позиціонується як одне з основних понять інноваційної теорії. Проте щодо питання сутності категорії «інноваційний потенціал», а також факторів, що впливають на його формування, виявляються часто діаметрально протилежні погляди.

Розглянемо докладніше терміни, які становлять сутність досліджуваного поняття. Ряд авторів визначає інноваційний потенціал через сукупність використовуваних і прихованих можливостей підприємства в інноваційній сфері. Прихильником даного підходу можна вважати Д.І. Кокурін, що дотримується тези про те, що інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, які можуть бути приведені в дію для досягнення цілей економічних суб'єктів [1].

Р.А. Миронов під інноваційним потенціалом має на увазі можливість виробничої системи створювати і використовувати інновації з урахуванням ресурсного забезпечення потенціалу підприємства [2].

Нерідко в наукових працях реалізується підхід, при якому головною характеристикою інноваційного потенціалу позначається ступінь готовності підприємства до розробки і реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Так, за твердженням Т.А. Шаповалової, інноваційний потенціал – це ступінь здатності організації до здійснення інноваційної діяльності за допомогою наявних у неї фінансових, кадрових, матеріальних, технічних та інших ресурсів, необхідних для її реалізації [3].

М.А. Матвеева трактує дане поняття як здатність об'єкта реального сектора забезпечити достатній ступінь поновлення факторів виробництва, їх комбінацій в технологічному процесі, що випускається, організаційно-управлінських структур і корпоративної культури [4].

Подібна варіативність передбачає експлікацію інноваційного потенціалу за допомогою опису властивостей внутрішнього стану суб'єкта інноваційної діяльності, як сукупність матеріальної та нематеріальної підсистеми інноваційного потенціалу.

Резюмуючи вищесказане інформацію, можна констатувати, що сутність дефініції «інноваційний потенціал» багатогранна і включає в себе не тільки економічну, а й ресурсну складові. Тому ми пропонуємо розглядати інноваційний потенціал як сукупний статок внутрішніх потенціалів підприємства, який дає можливість розробляти і успішно реалізовувати інновації у всіх сферах діяльності конкретного суб'єкта бізнесу, здійснювати вибір стратегічних

альтернатив розвитку, виходячи з збалансованості рівня інноваційного розвитку підприємства.

Сутність даного підходу полягає в репрезентації інноваційного потенціалу за допомогою синергетичного ефекту від рівня взаємодії внутрішніх потенціалів підприємства, а також глибини впливу даного ефекту щодо питань інноваційного розвитку в довгостроковій перспективі.

У складі інноваційного потенціалу виділяють такі структурні елементи:

- фінансовий потенціал підприємства;
- кадровий потенціал підприємства;
- виробничий потенціал підприємства;
- техніко-технологічний потенціал;
- організаційно-управлінський потенціал; інформаційний потенціал; маркетинговий потенціал.

У структурі інноваційного потенціалу кадровий потенціал, безперечно, є одним з базових компонентів. Від якості кадрового потенціалу безпосередньо залежать не тільки науково-технічні аспекти розвитку, але і якість управління і ведення інноваційної діяльності. Тільки висококваліфіковані кадри здатні розробляти та впроваджувати різні інноваційні програми.

Організаційний та виробничий потенціал – головні умови розвитку підприємства в цілому. Підвищення інноваційного потенціалу неможливо без забезпечення стабільності виробничого процесу і зростання продуктивності праці. Також важливе вплив на аналізований показник надають розміри підприємства, його структура, розвиненість інфраструктури, ступінь централізації управління.

Високий організаційно-управлінський та виробничий потенціали організації є важливими стратегічними перевагами, що виражаються в здатності організації до швидкої адаптації до зовнішніх умов, а також сприяє успішному впровадженню інновацій в різних сферах діяльності.

Відсутність належних фінансово-інвестиційних можливостей підприємства є основним стримуючим фактором розвитку інноваційної діяльності господарюючого суб'єкта, тому для реалізації інноваційних проектів незалежно від їх масштабів вкрай важливо забезпечити надійну базу з даного аспекту.

Наявність маркетингового потенціалу в даному контексті означає необхідність розвитку механізмів управління маркетингом і розробку відповідного інструментарію для просування інновацій, вдосконалення механізмів управління маркетингом, пошук і стимулювання каналів збуту. Ефективний маркетинговий механізм – це ключова передумова для успішного інноваційного розвитку підприємства, а також підвищення його економічної стійкості, що стає особливо актуальним в умовах переходу країни до інноваційної економіки.

На формування і розвиток інноваційного потенціалу впливають безліч інших внутрішніх факторів, як найважливіших з яких можна виділити [5]:

- рівень забезпечення захисту інформації на підприємстві.
- наявність комплексної системи управління якістю.

– співпраця та взаємодія науково-дослідних відділів.

– стан інфраструктури підприємства.

Таким чином, характеристика поняття «інноваційний потенціал» вимагає врахування взаємозв'язку всіх чинників. Однак слід зазначити, що внаслідок неоднозначності і багатогранності даної категорії повний опис всіх можливих видів неможливий. Одним з актуальних питань залишається адекватність оцінки рівня розвитку інноваційного потенціалу суб'єкта бізнесу на відповідність вимогам ринкового середовища.

Необхідність розробки методики оцінки інноваційного потенціалу зумовлена не тільки складністю досліджуваного поняття, а й різноманітним управлінням ситуацій, що вимагають проведення такого роду оцінки.

Методика оцінки інноваційного потенціалу передбачає проведення оцінки від часткового до загального, тобто для отримання інтегрального показника необхідно попередньо розрахувати приватні показники, що характеризують кожен структурний елемент інноваційного потенціалу.

В якості характерних особливостей методики оцінки інноваційного потенціалу можна виділити нас-

тупні: використання спеціальної системи економічних показників, що дозволяють охарактеризувати кожен структурний компонент інноваційного потенціалу підприємства; виявлення в процесі оцінки взаємозв'язків між показниками, тобто побудова причинно-наслідкових зв'язків взаємозалежності показників, що передбачає необхідність логічного відокремлення в процесі проведення розрахунків [6].

Основним кількісним прийомом при аналізі результатів оцінки інноваційного потенціалу є порівняння. Проведення порівняння показників можливо по декількох напрямках. Зокрема, має місце зіставлення показників звітного періоду за ряд минулих років, що дозволяє оцінити тенденції розвитку господарюючого суб'єкта.

Серед економіко-математичних методів особливу увагу слід приділити факторному аналізу, що дозволяє вивчити взаємозв'язки між показниками, а також виявити вплив дії різних факторів на результуючий показник [7].

Тому на основі аналізованого матеріалу пропонуємо таку систему показників для оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. (табл.1).

Таблиця 1

Система показників для оцінювання ІПП

Показник	Символ	Формула
1	2	3
Частка внутрішніх витрат на НДДКР і придбання технологій в загальних витратах на виробництво	K1	$K1 = \frac{(B_{\text{ндокр}} + B_m)}{B_{\text{заг}}}$
Наукоємність продукції, що виробляється	K2	$K2 = \frac{B_{\text{ндокр}}}{B_{\text{пр}}}$
Забезпеченість інтелектуальною власністю	K3	$K3 = \frac{B_{\text{ів}}}{B_z}$
Частка витрат на придбання нематеріальних активів в загальних витратах на дослідження та розробки	K4	$K4 = \frac{B_{\text{на}}}{B_{\text{ндокр}}}$
Частка витрат на підвищення кваліфікації кадрів в загальному обсязі витрат на дослідження та розробки	K5	$K5 = \frac{B_{\text{ок}}}{B_{\text{ндокр}}}$
Державні джерела фінансування НДДКР	K6	$K6 = \frac{B_{\text{Д}}}{B_{\text{ндокр}}}$
Доля робітників, зайнятих дослідженнями та розробками в загальній кількості працюючих	K7	$K7 = \frac{Q_{\text{ндокр}}}{Q_{\text{заг}}}$
Забезпеченість кадрами найвищої кваліфікації	K8	$K8 = \frac{Q_{\text{вк}}}{Q_{\text{ндокр}}}$
Рівень заробітної плати науково-технічних робітників	K9	$K9 = \frac{3П_{\text{нтс}}}{3П_{\text{в}}}$
Техніко-технологічна база, призначена для НДДКР	K10	$K10 = \frac{O_{\text{ндокр}}}{O_{\text{заг}}}$
Прогресивність обладнання	K11	$K11 = \frac{O_{\text{пр}}}{O_{\text{заг}}}$
Модернізація обладнання	K12	$K12 = \frac{O_m}{O_{\text{заг}}}$
Коефіцієнт введення нової техніки	K13	$K13 = \frac{OB\Phi_n}{OB\Phi}$
Витрати на інформаційну діяльність	K14	$K14 = \frac{B_{\text{іо}}}{B_{\text{ндокр}}}$

Продовження табл. 1

1	2	3
Персонал, зайнятий інформаційною діяльністю	K15	$K15 = \frac{Q_{id}}{Q_{едкр}}$
Показники освоєння нової продукції	K16	$K16 = \frac{BP_{in}}{BP_{заг}}$
Часта інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції	K17	$K17 = \frac{O_{in}}{O_{заг}}$
Рентабельність інноваційної продукції	K18	$K18 = \frac{P_{in}}{P_{заг}}$
Конкурентоспроможність нової продукції	K19	$K19 = \frac{C_{in}}{C_{конкур}}$

Після того, як зроблено розрахунок всіх складових інноваційного потенціалу, повинен бути розрахований інтегральний показник рівня інноваційного потенціалу. Алгоритм його розрахунку виглядає наступним чином: спочатку визначається рівень кожної складової, потім розраховуються їх відносні оцінки, які в підсумку об'єднуються в середньозважений показник інноваційного потенціалу. Виходячи з цього коефіцієнта, можна вибрати відповідну інноваційну стратегію.

ВИСНОВКИ

В даний час на підприємствах для проведення аналізу різних аспектів діяльності господарюючого суб'єкта широко використовується різне спеціалізоване програмне забезпечення. Для повної автоматизації розрахунку оцінки рівня інноваційного потенціалу з застосуванням запропонованої системи показників необхідна розробка власних утиліт на базі використовуваних на підприємстві програмних продуктів.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що запропонована методика оцінки інноваційного потенціалу є складовою частиною інструментарію комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства, переваги якої від наявних раніше роз-

робок полягають в універсальності використання для комерційних підприємств.

Список використаних джерел

1. Антоненко І.В. Типологія і класифікація інноваційного потенціалу економічної системи / Проблеми сучасної економіки. - 2010. - № 2.
2. Батурина Н.А. Теоретичні основи інноваційного аналізу господарюючого суб'єкта // Довідник економіста. - 2008. - № 9.
3. Білоусов Д.А. Оцінка інноваційного потенціалу виробничої діяльності організацій // Автореферат дис. к.е.н. - Новосибірськ, 2010 р.
4. Варламов С.А. Стратегічні інновації як елемент ключових факторів успіху організації // Економічні науки. - 2014. - №1 (110). - С.69-72.
5. Комплексний економічний аналіз господарської діяльності: Підручник для вузів / Лисенко Д.В. - М.: ИНФРА-М, 2008.-320 с.
6. Леонтьєв Л.І. Про форми та методи стимулювання інноваційної діяльності. - М.: РІЦ ІСПІ РАН, 2007.
7. Інноваційний розвиток. Монографія / Сильвестров С.М. / За заг. ред. Б.З. Мільнера. - М.: Инфра-М, 2013. - 624 с.